

TOPIC: FIJIAN DOCTORInvestigator: Miliana. RInformant: X Uani Tudrau.....of Nabuli, Rewa.

A

(M. 68 yrs.)

■ Vinaka. Keirau sa na vakarau veitalanoa tiko oqo kei Uani Tudrau, mai Nabuli, Rewa ia e vakaitikotiko ko Uani ena koro vakaturaga ko KOROVISILOU. Neirau ulutaga keirau na veitalanoa tiko kina na vuniwai vakaviti ena gauna makawa. §

Vinaka. Sa dede toka mai na noqu qarava tiko mai na cakacaka oqo. Ena dua na gauna sa lako mai vei au na turaga ka mai tukuna veiau ni o,iko sa na vuli meke o iko. Au sa vakagaulua tu ga. Au sa yadra na mataka sa ra lako na mai vuli meke ka sa sara vakaiotaki au. Ena ciwa na bogi sa qai mai na nodra i liuliu~~ni~~ vei au, sa raica ya, au kaya io, sa koya oqori. SA mataka_a lailai au~~sa~~ qai kila na ka era vakayacora vei au, na meke vata ~~ka~~ § kei na matana. Au sa na qai vulica sara § ga o au na matamatana vata sara ga oya. Au sa qai kaya me ra vulica na cauravou. O ya na levu ni noqu vuli make. E vaka tu oya.

Ia, kevaka e dua e tauvi mate e lako mai vei au, ia au raici koya, qai mai cakva e dua na nona yaqona vei au. Cakava mai nona yaqon au tara, uli sara. Sa qai tukuna mai vei au na naona tevoru na ka e tauvi matetaka se na i ~~ka~~ balebale ~~ni~~ ni nona ~~ni~~ yaqona na tamata ~~ni~~ oya. Oqori e tauvimate tiko baleta ~~ni~~ na ka. Etukuni mai vei au kau sa na tukuna sara vua. Oqori mo dou cakava na ka na ka me bula kina.

Segai. E sega ni dau gole mai vakatamata, e dau gole ga mai vakatevoro. Edau gole ga mai gole sara va na wa. E sega ni rawa ni da tara. Gole ga mai ka ~~tukutu~~ tukutuku sara vei au. Keirau sa veikilai tiko ga.

So na gauna edau lako tiko ga mai, dau mai tiko e ~~va~~ vale . ~~ni~~ Keirau dau gunu yaqona vata ka kila vinaka tiko koya na vale au dau laki gunu yaqona tiko kina. Era na gunu yaqona ~~ni~~ tiko ga ra sega ni kila ni sa tiko e ~~ni~~ loma na tevoro. Sa ra yavala tiko vaka ra yavala na kalavo.

Baleta ga ni qarava kau sega ni naki ca taka. Sa dau vaka tiko koya na kena golegole.

Ni bera na gauna ni nomuni vei qaravi, e dau caka beka e dua na yaqona se cava.....?

Sega, ni sa lako ga mai e dua sa na kauta tiko mai edua na nona yaqona o koya e tauvimate. Sa kauta ga mai sa caka ga ka ~~ni~~ lose ~~ni~~ sara. Tukuna sara o koya ni oqona na yaqona mai ka au tauvimate tiko. Au vinakata me'u mai raici. Au tara ga ni bera niu tara oti sa tukuni sara vei au na cava meu cakava. Tukuni beka me laki ~~ni~~ bulubulu vei tamana se dua tale. Au meu laki tukuna vei iratou. E rawa beka ni ko ni vakaraitake sara mada eke e dua na mate baleta ~~ni~~ na nomuni cakacaka?

E dua na tauvimate au ~~ni~~ mai qarava ka sa mate ~~ni~~ tu na yagona. Ni sa bula va qo sa rawa ni qai yavala ka tucake.

Na cava mada ko ni a qai vakayacora me baleta na tauvi mate nei ~~ni~~ VOLIJESE?

Eratou mai lakovi au meu laki qarava na tauvimate o ya.

E rawa ni ko ni talanoataka na ka ko ni a laki vakayacora?

Niu yaco yani e sa lose na yaqona, au gunu, gunu ya au sa qai tarai koya. Oti au sa kerea e dua na yaqona me caka vei tamana kau sa qai bulubulu vua. Cakava na yaqona vei tamana ka sa ~~xi~~ qai bula kina Ni sa dau oti na nomuni vei qaravi vua na tauvimate, ena gauna e sa bula kina ko ni dau cabra beka e dua na yaqona vua na nomuni tevoru me nomuni vakavinavinaka?

Au na vakayacora vua me noqui madrali. Au na vakayacora ga ~~x~~ vua na yaqona. Duam ga na yaqona me talo ga vaka tolu se vaka va sa rauta. Qori ni oti na bogi va?

Io, ni sa ~~bx~~ bula sara na tauvimate.

Vakavaca ena so tale ma mate, me vaka na mosi ni kete na wai cava mada o ni dau solia se cava beka na tabu o ni na dau tukuna? Na ~~x~~ mosi ni kete noqumarama e seaga ni mate rerevaki, ka soli ga na kena wai.

Eso beka na mate ni tara o ni dau solia na kena wai ?

Io, eso na mate ni marama au dau ~~xx~~ solia na kena wai koya beka na Vorivori se cava na ~~xxxxxx~~ yacana.

Na wai cava beka o ni dau solia?

Na vesi ga.

Na ~~xxx~~ vanua cava e dau vakayagataki na tolona se cava.....?

Kari sara ga mai ~~xxx~~ na tolona.

Mai vakawai ~~x~~ sa o koya sara ga.

E dua tiko beka na kena sulisuli ni oti na bogi va?

Sega ni dua tale na ka e caka sa kauta ga mai e dua na kani ni nona bogi va na kakana se yaqona sa rauta sara ga.

Vakacava beka na kari ni ~~xxx~~ wai e kau lesu tale mai vei kemuni se?

Io, e kau lesu tale mai vei au.

Vinaka, ni toso tiko na nodaru veitalanoa, daru lesu ~~xxx~~ tale mada e muri e na ~~xxxxxx~~ nomuni dau vuli meke, e rawa ni ko ni vakaraitaka mada~~n~~ vakalailai eso na qaqani~~n~~ meke?

Sa vinaka.

'SA NA MARAVU NODA U VURAVURA E SEGA NA VALU E SEGA NA ~~XXXX~~ UA, KANI KANIA TO KO RATU NA NODA OCA E ~~M~~ VURAVURA'

VAKADONUA NODA BOSE KA SA BIRIA, VANUA KO VITI AU SA TAURA I KARUA KA SA NA LAVETI VITI ME YACOVE NI SIGA NA VANUA.

ME RA KAU MAI NA GONE NI VITI, NA OSE ME ~~KAKAKAKA~~ NI ~~M~~ DUA E CICI ME RA VODO KECE NA GONE VITI, RA KAU CAKE KINA MINITI.

K

LAVE ~~VAKATOLU~~ VAKATOLU SAKA NA KISI,

SAI KOYA NA KOVANA KEI VITI,

LAVE NOMU VEVA MEU SAINI;

NA VUKU LAVE KEI MAKISI.

WILI TIKO KINA NA KARINI

NA CAVA SA CAKAVA TU O VITI

ME YACO NA VAKAWIRIMADIGI

ME BALETA NA KATO ~~MEKIME~~ ~~XXXXXX~~ MOKIMOKITI

KE SA BALE ME WINI KO VITI

MORISI SA QAI VOSA OTI

TUC~~S~~KE AU SA VOSA OTI

YADRAVA NA SIGA KEINA BOGI

SOSOVU NA LOMA ENA LOMA NI BOGI

YACO SARA KINA OTIOTI,

AU TARO~~E~~I KOYA SARA ENA BOGI DUA NAI TUKUTUKU SA ROGO OTI

VANUA KO VITI SA VOLI OTI.

O RAU NA TUI RAU A VALA
RAU VAKACILA NA VOLA NI KAWA
RAU TAURA RAU SA DRESULAKA
SA SEGA DINA NOQU TURAGA

NI MAI ROGOA NA VEIVANUA
TUKUNA TU O RATU O GAUNA
KUA SOTI NA LOMALOMA RUA
ME DA WARAKA NA KENA GAUNA

Sai koya oya.

Vinaka. Ni voŕta ke so tale na taro au na via taroga, me vaka na
gauna ni sa dau vuli meke kina, sa mai caka na meke, e sega beka
ni tiko e dua na kani vakacirisalusalu se cava.....?

E dau vakayacori na vakacirsalusalu.

Na cava soti beka e dau vakayacori kina?

E dau vakarautaki ga na kakana. E dau vakayacori enamloma ni
veikau se baravi se na vanua vaca ga e vakayacori kina na ~~vakacirisalusalu~~
vakacirisalusalu.

Me yacŕ ga kina na kana sa oti sara ga oya.

Na nomuni~~ndau~~ taura na qaŕani meke, e vakacava, e vagauna beka me
oti na meke sa oti na kilai se gauna sa vulici kina sa ~~vakacirisalusalu~~
kilai sara tu ga vakadua me yacova mai na gauna ni kua.

Io, sa kilai sara tu ga mai me vaka koya au sa vulica oti ga oqo.
Baleta ga niu sa qase oqo, sa levu na meke sa sese vei au.

E dua na meke au se dau kila tiko ga ka dau laga mai ena ratio.

Na meke ya na :

Cont'd Pge 7

Ni vakarorogo na noda e Viti
Meu lakova na loma i ~~Susa~~ ~~siti~~ ~~lireli~~
Meu curuma na loma ni vale ni danisi
Drau sota e loma kei na liligi

E dua na bilo kei rau gunuva
E vaka na vula ni dro
Vuravura kece ra qara tiko na rai ki Viti

Sa oti neirau veital^onoa, au qai taroga toka
Sa vakacava na gone ogo
Baleti Viti e vakaloloma.

Vakaeava mada na gauna ni dau meke kina, nai sulu cava ni dau /
vakayagataka?

Na vesax~~x~~ vulavula, salusalu kei na sulu tavoi.

Na gauna makawa ni dau sulu mada vakacava?

Na gauna makawa, na ~~xi~~ i sulu ga e rawa, sulu vulavula se loaloa.

E sega ni dau vakautaki sara na veika ya.

Au taroga eso beka na liku drau ni qai se sega?

Sega. Keimami vakamalolo ga ka sega na meke i wau se meke moto.

Keimami vakamalologa sega ni meke vakamada me vakayagataki~~x~~ kina
na liku.

Sega ni dua tale na ka ni via tukuna se ni via talanoataka?

Au via vakakuria ga na qaqani ni meke au sa qai tukuna oti toka
ga ogo:

Sa oti neirau veitalanoa, au mani curuma nona vale ni volavola
Au mani taroga toka noqu waqa
Sai koya beka noqu i vola.

Au mani w wilika na noqui vola au mani tukuni
Meu lako ki na noca
Caka koula keirau sota
Tekivu ni bose da vakarogoca.

Tekivu na bose ni qiri tini
Na vale ni bose sa oso drigi
Ra sirai tu na turaga kei Viti
Rau tiko kina na veitacini

Matai ni bose sa qai dola
Me baleti Viti sa ~~ooco~~
Gaunisala balavum ramsa lakova
Segax ni ra cola e dua na vosa
Me bau vakacegu kina na yalodra

Tukuna mai na qase o Waicala
Dua na ka au tukuna mada
Me ra bau lomani na wekada
Me bau dolavi na i sogo ni darava

Na nada bose sana macala
Sogolati tu ena qara
Nomu vosa na au vakadinata
Me tukuni yani e veiyasana
Na kena gauna me da waraka